

YAŞADIĞIMIZ İSLAM KÜLTÜRÜNÜN KAYNAĞI

SALİM ÖZYÖN

Milletleri millet yapan ana unsur kültürdür. Kültür, bir milletin milli, manevi ve maddi değerleri olarak tarif edilmiştir. Özellikle milli ve manevi değerler, toplumların kimliğini, hayat tarzını ve şahsiyetini oluştururlar. Bu değerlerin en başında da inanç gelmektedir.

İnanç, bir fikri benimsemek, onun doğruluğuna inanmak ve ona göre hareket etmektir. Bu manada bütün insan ve toplumların mutlaka bir inanca sahip olduğu da muhakkaktır. Ancak inancın din olabilmesi için getirilen mesajların ilahi ve ilmi manada ispatının olması gerekir. Buna göre İslam hem inanç, hem de dindir. Nitekim Al-i İmran suresi 19. Ayetinde “Şüphesiz Allah katında din İslam’dır.” Denilmiş ve İslam’ın din olarak şüphe götürmez ispatı yapılmıştır.

İslam dini, hiçbir bölünmeyi uygun görmez ve kesin bir ifade ile reddeder. Nitekim Hz. Ali, “fark + cem = Tevhid” formülü ile bunu ortaya koymuştur. Bu idrake göre, ne devlet için ferdî feda eden cemci bir idrake; ne de fert için devleti feda eden fark idrakine dayalı bir yol kabul edilmemiş, aksine bu iki idraki birleştiren Tevhid yolu uygun müteala edilmiştir.

Bu bakımdan Hz. Ali dönemi de dâhil dört halife döneminde, hiçbir dini fırkanın ortaya çıktığı görülmemiştir. Çünkü bu dönem de bütün içtihatlar, hiçbir şüpheye meydan verilmeden Kur’an ve sünnet hükümlerine göre yapılmıştır. Nitekim “Hepiniz Allah’ın dinine/kitabına sımsıkı sarılın, parçalanıp ayrılmayın”¹ denilerek, Allah’ın kitabı rehber olarak gösterilmiştir. Yine “Allah’a ve Resulüne itaat edin. Birbirinizle çekişmeyin, aksi takdirde zaafa düşer, kuvvet ve devletinizi elden kaçırsınız”² denilerek,

Müslümanlar arasında fırkalara bölünme uygun görülmemiştir.

İslam’ın kesin hükmü bu iken, bölünüp parçalanmaların ilk tohumları, Emeviler’in yönetime hâkim olmasıyla atılmış, Muaviye’nin devlet idaresini ele geçirmesiyle bu dönem de

başlamıştır. Abbasiler döneminde de kök salmıştır. Bu dönemde, Emevi siyasetinin dinselleştirilmiş ismine Ehl-i Sünnet adı verilerek, İslam Dininin siyassallaşmasının yolu açılmıştır.

Ehl-i Sünnet: İlmihal 1 kitabında şu şekilde ifade edilmektedir.

“Ehl-i sünnet dini literatürde, dini anlama ve yaşamada Hz. Peygamberin ve sahabenin yolunu izleyen, onları örnek kabul eden, Allah’ın kitabını ve Hz. Muhammed’in sünnetini rehber edinen ümmet çoğunluğu anlamında kullanılan bir terim olmuştur. Bu grup sünnete bağlı olduğu ve cemaat ruhundan ayrılmadığı için Ehl-i sünnet ve’l-cemaat adıyla da anılmış, ‘Ehl-i hak’ terimi de çoğunlukla Ehl-i sünnet anlamına kullanılmıştır.”³

Ehl-i Sünnet kelimesine gerek Hz. Peygamber ve gerekse dört halife dönemlerinde rastlanmadığı ittifak görüştür. “Erken dönem hadis kaynaklarında Ehl-i sünnet tabiri görülmemekle birlikte sünnet ve cemaat kelimelerine rastlanmaktadır.”⁴

Ehl-i sünnet tabiri ilk defa Muaviye döneminde kullanılmıştır. Daha çok da Muaviye’nin siyasi emellerine boyun eğen, O’nun politikasını benimseyenlere verilen bir isim gibi çağrışım yapmaktadır. Meseleye bir de bu açıdan bakarak değerlendirmede yarar vardır.

EHL-İ SÜNNÜTİN ORTAYA ÇIKIŞI VE MANASI

Kesin olan bir husus da şudur! “Ehl-i sünnet Ve’l-cemaat” olarak tabir edilenlerin, sünnetin yolunda olanlar olduğu ifade edilmiştir. Oysa ilk ortaya çıkışında gerçekte bunun böyle olmadığı, bu adla anılan grubun Muaviye’nin kontrolünde olup da onun taraftarlığını yapan cemaatin adının olduğu tarihi bir vakıadır.

Birçok İslam âlimlerinin ortak görüşleri, bu cemaatin dini değil, siyasi olduğudur. Nitekim yukarda “İlmihal” kaynaklı bilgide bahsetmiş olduğumuz gibi, bu cemaat ismine ne Hz. Peygamber zamanında, ne de dört halife döneminde rastlanılmamıştır.

Fırkaların ortaya çıkmasındaki ana unsur siyasettir. Bu bakımdan itikadi ve Fıkhi fırkaların dışında bir de siyasi fırkalar doğmuştur. Bu fırkalar ilmi manada bir fırka olmayıp; Hz. Ali ve Muaviye arasındaki siyasi taraftarlığın adıdır. Nitekim Hz. Ali ile Muaviye arasındaki ihtilafta, Muaviye’nin takip ettiği yol da bu olmuştur. Prof. Dr. Ethem Ruhi Fırlah, bu hususu şu şekilde ifade etmektedir.

“Hz. Ali ve Muaviye ihtilafında olduğu gibi, temelde yatan husus, din değil, bütünüyle siyasettir. Muaviye “kısas” adıyla din kisvesine büründürdüğü siyasi ihtirasını ne pahasına olursa olsun tatmin için uğraşmış ve başarılı da olmuştur.”⁵

EHL-İ SÜNNET İDEOLOJİSİNDE HADİS VE HADİSİN ROLÜ

Türk-İslam Kültürünün İslami kaynağı Kur’an ve Sünnettir. “Kur’an insanlık boyunca Allah’ın insana rahmetinin bir ifadesi olan vahiy kurumunun bir ürünü, sünnet ise yine aynı rahmetin bir başka tecellisi olan peygamberlik kurumunun bir ürünüdür.

Kur’an kendini değil Peygamberi örnek gösterir, Allah’ı sevenlerin Peygamberi izlemelerini buyurur.

Peygamber ise hem Kur’an’a çağırır ve kendisinden sonrakilere Allah’ın kitabını ona sarılanın ebedi kurtuluşu ereceğini söyler.

Yine Peygamber, kendisine peygamberlik delili olarak verilen tek mucizenin Kur’an olduğunu ifade eder.”⁶

Emevîler zamanında ortaya konulan Ehl-i Sünnet Cemaatinin İslami açıdan takip ettiği sünnet yolu, daha ziyade hadis kaynaklı olmuştur. Neden hadis, kaynak olarak kabul edilmiştir? Bu konunun da açıklanmasında yarar vardır.

Mustafa İslamoğlu, hadisi şöyle belirtmektedir. “Sözcüklerin fiillerden türediğini varsayan ekole göre hadis terimi **“daha önce olmayıp sonradan meydana geldi”** anlamına gelen hadese kök fiilinden gelir.

Sözcüklerin mastarlardan türediğini varsayan ekole göre, **“eski olmayıp yeni ve orijinal olan şey”** anlamına gelir. Bu sözcük kavramlaştıktan sonra genellikle **“Hz. Peygamber’in ağzından çıkan söz” anlamına alınmıştır.”**⁷

Bu sözün hadis sayılabilmesi için peygamberlik misyonu ile doğrudan ilişkili olması gerekir. Yani Hz. Peygamber o söz, dini bir beyan olması amacıyla sarf etmelidir. Fakat bizim asıl üzerinde durmak istediğimiz nokta, hadisin sünnet sanılmasına, dahası artık ikisi arasındaki ayrımın yok olmasına yol açılmasıdır.

Bunun sonucunda hadise sünnet muamelesi, bunu fark eden art niyetli kimi çevreler ve kişiler ise, hadis üretim merkezleri gibi çalışarak, dinin temiz kaynağına onda olamayan birçok unsuru sokma imkânı bulmuşlardır.”⁸

Bu gerçekler ortadayken Hz. Muhammed adına üretilen sözlerin hadis olarak ifade edilmesi Müslümanlar arasında kıyamete kadar sürecek bir fikir ayrılığının ortaya çıktığı tarihi bir gerçektir.

Kur’an’ın da bir kültürü vardır. Bu kültür, doğrudan Allah tarafından oluşturulmuştur. Bu kültürü peygamberler de dâhil herkim olursa olsun Kur’an mesajı dışında içerik olarak bölüşme lüksüne sahip değildir. İnsanlar, Tefsir edebilir, tevîl de edebilir, ama mesajının değiştirilmesi girişiminde bulunamaz. Tevhidin olmazsa olmaz şartı budur.

“Kur’an’ın vahyedildiği kişi olan Peygamber’e bile ‘din kurucusu’ ve ‘dinin sahibi’ unvanı verilemez. O halde Peygamberimizin mütevatır hadisleri de dâhil, hiçbir hadis din de kuruculuk unvanı taşıyan metin olamaz. O yetki sadece Kur’an’ındır.”⁹

Emevîler ile başlayan ve günümüze kadar gelen süreçte ulemalar arasındaki fikir ayrılıkları, hadis meselesinde olmuştur. Hadis diye peygamberin ağzından söylendiği farz edilen

sözlerin, Kur'an mesajına uygun olması gerekir. Zira "Peygamber ilahi mesajı hayata dönüştüren ilk muhataptır. Mesajı hayata bağlayan ana damarı koparmış olursunuz.

Çünkü mesajı hayata bağlayan ana damar peygamberdir. O damarın kesilmesi, tam anlamıyla bir inanç kaosuna, ayetin ifadesiyle fesada yol açar. Bu fesat, birlik, dirlik, güvenlik, hürriyet ve huzurun kaynağı olan dini, ayrılık, çatışma, huzursuzluk ve kaosun kaynağı haline getirir.¹⁰

Ayrıca Sünnet ve hadis meselesinde de sünnetin kapsamı açısından sıkıntı vardır. "Sünnet başlangıçta, Hz. Peygamber'in eylemlerini ifade ediyordu. Omurgasında iki kavram vardı: Amel ve siret, Yani eylem ve hareket tarzı.

Sonraki zamanlarda hadisçiler bunu genişleterek sünnete 'söz'ü de eklediler. Böylece sünnetin omurgasında üç kelime yer almaya başladı:

Amel, siret ve söz yani hadis. Bu demektir ki, 'sünnetin bir parçası anlamında hadis sözü, sonradan üretilmiş bir terimdir. Ne lügatte ne de sünnet konusunun literatüründe mevcuttur."¹¹

Peygamberimizin hadisleri tabi ki vardır. Peygamberimizin sünnetine uymamız tabi ki gerekir. Çünkü Peygamberimizin sünneti ve hadisleri içinde tek kaynak Kur'an'dır. Başka bir deyişle, Kur'an Peygamber'in sünnetini de hadislerini de kapsar¹² Bu hususta Allah, Kur'an'ın 50 suresinden fazlasında Hz. Muhammed'i konuşturarak belirtmiştir. Hz. Muhammed'in hadis olarak söylediklerini beyan edenlerin yanıldığı hususları, o sözlerin gerçekliğini vahiylerden bihabermiş gibi algılamak gerekir.

Zira Hz. Muhammed'in din olarak insanları bağlayan sözlerini Allah Kur'an'da vahiy olarak belirtmiş Hz. Muhammed de bunları tebliğ etmiştir.

Hadis kültürünün meydana gelmesinde iki önemli etken söz konusudur. Bunlardan

Birincisi Yahudi ve Hristiyan misyonerlerinin çalışması: Bu çalışma, tıpkı Hristiyan kültürünün bozulması çalışmasında olduğu gibi Müslümanlar arasında da tatbik

edilmiştir. Ancak buradaki çalışmalar, Kur'an üzerinden değil de, Hz. Peygamber üzerinden olmuştur. Çünkü Kur'an tabiriyle Kur'an'ın Allah tarafından korunacağı taahhüdü vardır.

Buna rağmen Aynı oyun Pavlos'un Hristiyanlar üzerinde tatbik ettiği gibi Müslümanlar üzerinde de oynanmak istenmiştir. Bu hususta Pavlos'un görevini Abdullah İbn Sebe ve onun komitelerinin çalışmaları aktif görev yapmışlardır. Özellikle hadis kültüründe Yahudi Kab El Ahbar ve Ebu Hureyre ile Hristiyan Vehb-i bin Mürebbih'in çalışmaları etkili olmuştur.

İkincisi Emevî Saltanatının bekası: Buradaki asıl amaç, Emevî siyasetinin her şeyin üstünde tutulması, dinin de siyasetin malzemesi olarak algılanmasıdır.

Dolayısıyla Muaviye, halifeliği bir menfaat aracı olarak kullanmış, dini realiteyi saltanatının emrine vermiştir.

Emevîler'in bu akıl ve vahiy dışı yaşayış ve yönetimleri, İslam kültürünü asıl mecrasından saptırarak yeni bir ideoloji oluşturmuştur. Bu ideolojinin temelinde Bedevi Arap kültürü, İsrailiyyat ve Mesihhiyat gibi çağ dışı kültürel değerler vardır.

Bunların mubahlaştırılması için de Kur'an'ın ve Hz. Muhammed'in gerçek manada hayat tarzının tezahürü olan Sünnetin yolundan değil de kendilerinin ürettiği peygambere aitmiş gibi sözlerin ifadesi olan "hadis" ismiyle yola çıkılmıştır.

Konuya devam edilecektir.

1- Ali İmran 103

2- Enfal 46

3- Türkiye Diyanet Vakfı İlmihal 1s.22

4- Anılan eser s.22

5 Ethem Ruhi Fırlıklı Türkiye'de Alevilik Bektaşilik S.55

6- Mustafa İslamoğlu Üç Muhammed S.2227 -Mustafa İslamoğlu Üç Muhammed S.211

8- Anılan eser S.212

9- Mucize Devrimler S.208

10- M. İslamoğlu anılan eser S.203

11- Y. Nuri Öztürk İmamı Azam Ebu Hanife S.317

12- Mustafa Sağ İslam'ı Doğru Anlayabilmek S. 226